

KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM, DEBRECEN
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

Pólya László

A MIKROBIOLÓGIA ALAPJAI

KÉZIRAT

Változatlan utánnnyomás

TANKÖNYVKIADÓ, BUDAPEST

1966

TARTALOMJEGYZÉK

I.fejezet: Bevezetés	3
A mikrobiológia tárgya és felosztása	3
Néhány szó a mikrobiológia kialakulásáról	4
II.fejezet: A legfontosabb baktériumcsoportok rendszerezése, alak- és sejttana	7
A baktériumok rendszerének problémája	7
Az Eubacteriales morfológiája és citológiája	8
Alak, méretek	8
Ostorok	9
A baktériumok sejtfala	11
A tok	14
A baktériumok protoplazmája	16
Az örökítő állomány morfológiája és osztódása	20
Rendellenes szaporodási módok	22
Az Eubacteriales legfontosabb genuszai és családjai	23
Actinomycetales	22
Myxobacterales	28
Spirochaetales	30
Mycoplasmatales	30
III.fejezet: A mikroorganizmusok növekedése és annak tényezői	32
A baktériumok és a gombák tenyésztéséről	32
Táptalajok	32
Sterilizálás	33
Tisztán való izolálás	34
Függőcsepp-tenyészet	35

A tenyészetek fejlődésének dinamikája	35
A sejtek sajátosságai a tenyészet korának függvényében	37
Szinkron tenyészetek	37
A fonalas gombák tenyészetének fejlődése	38
Az ökológiai tényezők hatása a mikroorganizmusokra..	38
Az oxigén és a redoxpotenciál hatásai	38
A víz (nedvesség) hatása	39
A hőmérséklet hatásai	40
A mikroorganizmusok hő- és hidegtűrése	41
pH-hatások	42
Fény- és ultraibolya sugárzás	43
Vegyí tényezők hatása a mikroorganizmusokra:	
tartósító és fertőtlenítő szerek	43
A mikroorganizmusok élőhelyei	44
IV.fejezet: Az autotróf baktériumok anyagcseréje	46
Az autotrófia fogalmáról	46
A fotoszintetizáló baktériumok	47
Általános jellemzésük, családjaik	47
A fototróf baktériumok anyagcseréje	48
Kemoszintetizáló baktériumok	51
Kemoszintetizáló kénbaktériumok	51
A mikroorganizmusok szerepe a kén körforgalmában	54
Vasbaktériumok	55
Nitrifikáló baktériumok	56
Hidrogénbaktériumok	57
V.fejezet: A heterotróf mikroorganizmusok anyagcseréje...	59
A légzés és az erjedés fogalma	59
A valódi erjedések csoportosítása	59
Etilalkoholos erjedés	60
Történet	60
Etilalkoholos erjedést előidéző mikroorganizmusok	60
Az élesztősejt felépítése és szaporodása	61
Az etilalkoholos erjedés biokémiája	64
Az élesztők aerob és anaerob életmódjának biokémiai sajátosságai	65

Az etilalkoholos erjedés gyakorlati alkalmazásai	66
Élesztőgyártás	69
Tejsavas erjedések	71
A tejsavas erjedések típusai és az előidéző szervezetek	71
A homofermentatív tejsavas erjedés és gyakorlati alkalmazása	71
Heterofermentatív tejsavas erjedések.....	73
Silózás, káposzta- és uborkasavanyítás	75
Propionsavas erjedések	76
Vajsavas és aceton-butanolos erjedések	76
A szorosabb értelemben vett vajsavas erjedés ...	77
A vajsavas erjedések a mezőgazdaságban	78
Oldószer-gyártás Clostridium fajokkal	79
Hangyasavas erjedések	80
A nitrogéntartalmu anyagok anaerob erjesztése	81
"Oxidatív" erjedések és egyéb részleges mikrobioló- giai oxidációk	81
O Ecetsavas erjedés	81
Glükonsav mikrobiológiai termelése	81
Szteránvázas vegyületek részleges oxidációja ...	81
A mikroorganizmusok aerob légzése	81
A légzés bevezető szakaszai	84
Citrát-kör a mikroorganizmusokban. Az Asper- gillus citromsavszintézise	84
Terminális oxidázok a mikroorganizmusokban	86
A mikroorganizmusok légzési szubsztrátumai	87
Endogén és exogén szubsztrátumok	87
Különleges légzési szubsztrátumok	87
Poliszaharidok	87
Lignin	89
A szénhidrogének és származékaik bontása	89
Zsírok és viaszok bontása	90
Fehérjebontás	90
A mikroorganizmusok N-anyagcseréjének speciális kérdései	91
A levegő molekuláris nitrogénjének megkötése ...	91
Szabadon élő N ₂ -kötő organizmusok	91

Szimbiotikus N ₂ -kötő szervezetek	93
A N ₂ -kötés biokémiai mechanizmusa	95
VI.fejezet: A vírusok	97
Történet	97
A vírusok kimutatása és szaporítása	98
A vírusok mérete	99
A vírusok kémiája, szerkezete és szaporodása	100
Fonals nukleoproteid-vírusok	100
Izodiametrikus nukleoproteid-vírusok	103
Bonyolultabb izodiametrikus vírusok	103
Bakteriofágok	105
A vírusok sejtkárosító hatásai	110
Sejtdegenerációs elváltozások	110
A vírusok szerepe a rosszindulatú daganatok keletkezésében	111
VII.fejezet: Orvosi mikrobiológia	114
A mikroorganizmusok kórokozó voltának történeti felismerése	114
A megbetegedés létrejöttének feltételei	116
A patogenitás fogalma és tényezői	117
A virulencia fogalma	118
A virulencia tényezői	118
Szaporodás a gazdában, invazív tényezők	118
Toxinok	120
A gazdaszervezet védekezése a kórokozóval szemben..	122
A mechanizmusok csoportosítása	122
A szervezet nem fajlagos védekező képessége ...	123
A specifikus immunitás jelenségei	124
A baktériumsejt antigénjei	125
Az antigén-antitest reakció típusai	126
A szerzett immunitás kialakulásának utjai	127
Az aktív immunizálás gyakorlata	128
Passzív immunizálás	130
Szimultán oltás	130
Az interferonok, mint a szervezet vírus-elleni vé- dekezésének eszközei	130
A fertőző betegségek kemoterápiája	131
A kemoterápia kezdetei	131

Az antibiotikumok	133
Függelék: A vitaminok gyártása mikrobiológiai uton	138
A legfontosabb emberpatogén kórokozók	138
Patogén kokkusok	138
Bélbaktériumok (Enterobacteriaceae)	141
Corynebacterium diphtheriae	143
Mycobacteriumok	143
Egyéb nem spórázó baktériumok	146
Spórás baktériumok előidézte betegségek	147
Spirochaetales	148
Rickettsia prowazekii	150
Emberpatogén gombák	150
Protozoonok előidézte betegségek	151
Vírusbetegségek	152
Függelék: Mikrobiológiai védekezés az állati kár- kártevők ellen	157
VIII. fejezet: A növények fertőző betegségei	159
A fertőző növényi betegségek gazdasági jelentősége.	159
A gombás és baktériumos növénybetegségek terjedése.	160
A fitopatogén mikroorganizmusok biológiai csoporto- sitása	161
A fitopatogén mikroorganizmusok fertőzésének folya- mata	163
A növény védekezése a fertőző mikroorganizmus ellen	165
Axenia a gombás és baktériumos fertőzésekben ..	165
A sejtek aktiv védekező reakciói	166
A hiperszenzitivitás mint védekező reakció	167
A gombás és baktériumos növénybetegségek helyi jellege	168
A kórokozó mikroorganizmusok hatásai a gazdára	169
Függelék: Az anyarozs termesztése	170
A vírusos növényi betegségek általános sajátosságai.	171
A növényi vírusok gazdái	171
A növényi vírusbetegségek terjedésének módjai :	172
A vírusbetegség tünetei	173
A növényi vírusbetegségek elleni küzdelem módjai	174
A növény védekezése a vírusokkal szemben	175

IX. fejezet: A mikroorganizmusok változékonysága és öröklése	177
Történet	177
A változékonyság formáinak csoportosítása	178
Enzim-indukció és -represszió	179
A mikroorganizmusok mutációi	183
Mutagén tényezők	183
Fág- és gyógyszer-rezisztens mutánsok	184
Auxotróf mutánsok	184
A genetikai rekombináció lehetőségei a mikroorganizmusokban	185
Valódi ivaros folyamatok	186
A gombák paraszexuális jelenségei	186
Az Eubacteriales rekombinációs jelenségei	189
Transzformáció	189
Lizogénia és lizogén-konverzió	190
Transzdukció	191
Az Eubacteriales paraszexuális jelenségei	192
Irodalom	194